

**በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት**

የመ.ቁ.254570

ጥቅምት 08/2017ዓ/ም

ዳኞች፡ እትመት አሰፋ

ደጀኔ አያንሳ

ኑረዲን ከድር

መላኩ ካሳዬ

ሀብታሙ እርቅይሁን

አመልካቾች፡ 1. አቶ ወልዴ በረካ } ጠ/አቶ ጌታቸው መሆ -ቀረቡ
2. ወ/ሮ ዘውዲቱ አብዛ } }

ተጠሪ፡- ወ/ሮ አለም መካ - አልተጠራም

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍርድ

በመዝገቡ ላይ የቀረበው ጉዳይ ባል ሁለት ሚስቶች ያሉት ሆኖ የአንደኛው ሚስት ጋብቻ በፍቺ ቀሪ በሆነበት ጊዜ የጋራ ንብረት ክፍፍል ሊከናወንበት ከሚገባው ስርዓት ጋር ተያይዞ የቀረበ ክርክርን የሚመለከት ነው፡፡ የሰበር አቤቱታ የቀረበው የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ/308822 ላይ ጥቅምት 13/2016 ዓ.ም በዋለው ችሎት አመልካቾች ያቀረቡትን የይግባኝ አቤቱታ ውድቅ ያደረገበትን ውሳኔ በመቃወም ነው፡፡

ማስታወሻ፡ - ይህ የሰበር ችሎት ወሳኔ ሰነድ ለጥናትና ምርምር ሥራ ወይም ለግንዛቤ እንጂ

ለፍርድ አፈጻጸም ዓላማ አያገለግልም!

ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። በፍርድ ቤቱ በተደረገ ክርክር የአሁን ተጠሪ ከሳሽ፤ 1ኛ አመልካች ተከሳሽ እና 2ኛ አመልካች ደግሞ ጣልቃ ገብ ነበሩ። የአሁን ተጠሪ ከ1ኛ አመልካች ጋር የነበራቸው ጋብቻ በፍቺ ቀሪ መሆኑን ተከትሎ የጋራ ንብረት ናቸው ያሏቸውን በአዲስ አበባ ከተማ ኮልፌ ቀራኒዮ ክ/ከተማ ወረዳ 13 ክልል ውስጥ በ1ኛ አመልካች ስም ተመዝግቦ የሚገኝ ለተለያዩ አገልግሎቶች የሚውሉ በጠቅላላው 37 ክፍል ቤቶች እና ይዞታ፤ ከዚህ ቤት ላይ የተሰበሰበ የኪራይ ገቢ፤ በ1ኛ አመልካች ስም በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ የተቀመጠ ገንዘብ እና የሰሌዳ ቁጥሩ ኮድ 2-95074 አ/አ የሆነ አውቶሞቢል የቤት ተሽከርካሪ ዘርዝረው የሚስትነት ድርሻቸውን እንዲያካፍሏቸው ጠይቀዋል።

1ኛ አመልካች በበኩላቸው ክስ የቀረበበትን ቤት እና ይዞታ ያፈሩት ከተጠሪ ጋር በ1979 ዓ.ም ከመጋባታቸው በፊት ከ1950 ዓ.ም ጀምሮ ጋብቻ ፈፅመው አብሯቸው ከሚኖሩት 2ኛ አመልካች ጋር በመሆኑ እና ከጋብቻ በኋላም ተጠሪ በንብረቱ ላይ ያደረጉት አስተዋጽኦ ባለመኖሩ ቤቱም ሆነ ከቤቱ የተሰበሰበ የኪራይ ገቢ እንደማይመለከታቸው፤ በኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በተለያዩ ሶስት ቅርንጫፎች ተጠራቅሞ ይገኛል የተባለው ገንዘብም ቤቱን በማከራየት የተገኘ በመሆኑ አይመለከታቸውም፤ የቤት አውቶሞቢሉም ከተጠሪ ጋር የተፈራ ባለመሆኑ ሊከፈሉ አይገባም በማለት ተከራክረዋል።

የአሁን 2ኛ አመልካችም በጣልቃ ገብነት ቀርበው ተጠሪ የክፍፍል ክስ ያቀረቡባቸው ንብረቶች ከ1ኛ አመልካች ጋር ያፈሩት እና ተጠሪን የማይመለከት መሆኑን ጠቅሰው አቤቱታው ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

ፍ/ቤቱም በቀረበው ክስ፤ መልስ እና የጣ/ገብ አቤቱታ ላይ ግራ ቀኙን በማከራከር እና ምስክሮቻቸው በመስማት እንዲሁም ከይዞታ አስተዳደር አካል ተጨማሪ የፅሁፍ ማስረጃ እንዲቀርብ እና በችሎት እንዲብራራ ካደረገ በኋላ ውሳኔ ሰጥቷል። በውሳኔውም ክስ ከቀረበባቸው ቤቶች ውስጥ ሶስት ክፍል ቤቶች 1ኛ አመልካች እና ተጠሪ ከመጋባታቸው በፊት የነበረ ስለመሆኑ በምስክሮች የተነገረ ቢሆንም ንብረቶቹ የተፈሩት ከ1988 በኋላ ስለመሆኑ ከክፍሉ ይዞታ አስተዳደር በተሰጠ መግለጫ እና በመግለጫው ላይ በተሰጠ የባለሙያ ማብራሪያ ተረጋግጧል፤ ተጠሪ ነዋሪነታቸው ከአዲስ አበባ ውጪ ቢሆንም ከሚኖሩበት ጉራጌ ሀገር ቆጮ እና የተለያዩ ለሆቴል ሥራ የሚሆኑ ግብአቶችን በመላክ አስተዋፅኦ ሲያበረክቱ እንደነበር የተረጋገጠ በመሆኑ አስተዋጽኦ አልነበራቸውም ሊባል አይችልም፤ ይልቁንም 2ኛ አመልካች በቤቱ ከመኖራቸው ውጭ አስተዋጽኦ የነበራቸው ለመሆኑ ያልተረጋገጠ ቢሆንም ንብረቶቹ ጋብቻው ፀንቶ ባለበት ጊዜ የተፈራ በመሆኑ በባንክ የሚገኘውን ገንዘብ ጨምሮ ክርክር የተነሳባቸውን ንብረቶች እና የኪራይ ገንዘብ የግራ ቀኙ ለ3 እኩል ይካፈሉ ብሏል። አመልካቾች ይህንኑ በመቃወም ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት የይግባኝ አቤቱታ ያቀረቡ ቢሆንም ፍርድ ቤቱ ይግባኙን በፍ/ብ/ሥ/ሀ/ቁ 337 መሰረት ሰርዟል።

የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ በመቃወም ነው። አመልካቾች ህዳር 5/2016 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ በሥር ፍ/ቤቶች ውሳኔ ላይ ተፈፀሟል ያሏቸውን መሰረታዊ የህግ ስህተት ጠቅሰው በዚህ ችሎት እንዲታረምላቸው ጠይቀዋል።

የሰበር አቤቱታው ተመርምሮ በ1ኛ አመልካች እና በተጠሪ መካከል ጋብቻ ከመፈፀሙ በፊት የተሰራ ቤት እንደነበር ከመረጋገጡ አኳያ ተጨማሪ ክፍሎች መሰረታቸው አስቀድሞ የተሰራውን ቤት የጋራ ንብረት ያደርገዋል መባሉ የቤተሰብ ህጉን መሰረት ያደረገ ስለመሆኑ፤ 1ኛ አመልካች ከ2ኛ አመልካች ጋር የቀደመ ጋብቻ ያላቸው መሆኑና ክርክር ያስነሳው ንብረት ከ2ኛ አመልካች ጋር የተፈራ ከመሆኑ አንፃር ድርሻ ክፍፍሉ ከተጠሪ እኩል ነው መባሉ የንብረት መብትን እና ይኸው ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/50489 ላይ የሰጠውን የህግ ትርጉም የተከተለ ስለመሆኑ ሊመረመር የሚገባው ሆኖ በመገኘቱ ተጠሪ መልስ እንዲሰጡበት ተደርጓል።

በዚህ መሰረት ተጠሪ ሐምሌ 11/2011 ዓ.ም በተፃፈ መልስ ክርክር የተነሳበት ቤት ከ1ኛ አመልካች ጋር በጋብቻ ውስጥ በነበርንበት ወቅት የተፈራ ከመሆኑም በላይ ቀድሞ በነበሩት ቤቶች ላይ መሰረታዊ ለውጥ የተደረገ በመሆኑ ንብረቱ በጋብቻ ውስጥ የተፈራ ነው መባሉ ተገቢ ነው። አስተዋጽኦን በተመለከተም 2ኛ አመልካች በንብረቱ ላይ ያበረከቱት አስተዋፅኦ የሌለ ስለመሆኑ በአንፃሩ ተጠሪ በአይነት የተለያየ አስተዋፅኦችን ያበረክቱ እንደነበር በሥር ፍ/ቤት የተረጋገጠ በመሆኑ የአመልካቾች የሰበር አቤቱታ ውድቅ ይደረግልን የሚል ምላሽ ሰጥቷል። አመልካቾችም የሰበር አቤቱታቸውን የሚያጠናክር የመልስ መልስ በማቅረብ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ ሊሻር ይገባል በማለት ሞግተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ እና መሰረታዊ የክርክሩ ይዘት ጠቅለል ባለ መልኩ ከላይ የተመለከተውን ሲመስል ችሎቱም ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሲቀርብ የተያዘውን ነጥብ ከግራ ቀኙ ክርክር፤ ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ መርምሮታል።

በመሰረቱ በፌዴራል መንግስቱም ሆነ በብሔራዊ ክልል መንግስታት የታወጁት የቤተሰብ ህግጋት እውቅና የሚሰጡት ለአንድ ጋብቻ ብቻ ነው። በሌላ አገላለፅ የቤተሰብ ህግጋቱ በጋብቻ ላይ ጋብቻን እውቅና የማይሰጡ ብቻ ሳይሆን በግልፅ ክልክላ ያደረጉበት ጉዳይም ነው። ሆኖም የህጉ ክልክላ እንዳለ ሆኖ በተግባር አንድ ወንድ ከአንድ ጋብቻ በላይ መስርቶ የሚኖር በመሆኑ እና ከንብረት አኳያ ሊከተል የሚችለውን ማህበራዊ መመስቃቀል ለማስቀረት ሲባል ታገቢዎቹ በጋብቻ ግንኙነቱ ውስጥ ከተፈራው ንብረት እንዲካፈሉ፤ በዚሁ ሂደትም ለንብረቶቹ መፈራት የተለየ አስተዋፅኦ ያለው ተጋቢም ማስረጃን መሰረት ባደረገ መልኩ የተሻለ ድርሻ መካፈል እንዲችሉ በሚል በዚሁ ችሎት በመ/ቁ/45548፤ 50489 እና በሌሎች በርካታ መዛግብት ላይ በተደጋጋሚ ትርጉም ተሰጥቶበታል።

የዚህ ትርጉም መነሻ ሀሳቡ በአንድ በኩል የኋላኛዋ ተጋቢ በቀድሞ ሚስት ጥረት በተፈራው ንብረት ያለአግባብ እንዳትበለጽግ ለመከላከል፤ በሌላ በኩል ደግሞ የኋላኛዋ ተጋቢም ያለአግባብ መብቷን እና የጥረቷን ውጤት እንዳታጣ ሚዛናዊ የሆነ የመብት ጥብቃ ለማድረግ እንደሆነ በፍርድ ሀታታዎቹ በግልጽ ተመላክቷል። ይህንን ለማድረግ ደግሞ በቀደመው እና በኋለኛው ጋብቻ ውስጥ የተፈራውን ንብረት እና በንብረቶቹ መፈራት ውስጥ የተጋቢዎቹ የተለየ አበርክቶ ስለመኖሩ በፍሬ ነገር ደረጃ በማስረጃ ማረጋገጥ እና የጠራ አቋም መያዝ ያስፈልጋል።

አሁን በቀረበው ጉዳይ ከግራ ቀኙ ክርክር እና በማስረጃ ተረጋግጧል ከተባለው ፍሬ ነገር መገንዘብ የተቻለው 1ኛ አመልካች ከተጠሪ ጋር በ1979 ዓ.ም 2ኛ ጋብቻ ከመፈፀማቸው በፊት ሶስት ክፍል ሺላ ቤት የነበራቸው መሆኑ፤ ይኸው ሺላ ቤትም የሆቴል አገልግሎት ይሰጥ የነበረ ሲሆን ከተጠሪ ጋር የጋብቻ ግንኙነቱ ከተጀመረ በኋላ ተጨማሪ ክፍሎች ተገንብተውለት እና የይዘት ለውጥ ተደርጎበት ወደ መኖሪያ ቤትነት የተቀየረ መሆኑን፤ ከዚህ ውጪም ሌሎች ተጨማሪ ቤቶች የተገነቡ መሆኑን፤ ተጠሪ ነዋሪነታቸው ገጠር በሚገኝ በ1ኛ አመልካች ስም በሚገኝ ይዞታ ላይ ሆኖ ከዚያው ሆነው ለሆቴሉ ስራ የሚያስፈልጉ የምግብ ግብአቶችን ይልኩ የነበረ መሆኑን ነው።

በፍሬ ነገር ደረጃ የተረጋገጠው ይህ ከሆነ የመብት ድርሻውም ይህንን መስመር የሚከተል ሊሆን ይገባል። በዚህ መሰረት ሶስት ክፍል ሺላ ቤቱ 1ኛ አመልካች እና ተጠሪ የጋብቻ ግንኙነት ከመጀመራቸው በፊት የተሰራ በመሆኑ በመርህ ደረጃ ተጠሪን የሚመለከት አይደለም። ተጠሪ በዚህ ቤት ላይ የሚኖራቸው መብት በጋብቻ ግንኙነት ውስጥ በቤቱ ላይ ባደረጉት አስተዋጾ ልክ ይሆናል። ይኸውም በጋብቻ ግንኙነቱ ውስጥ በቤቱ ላይ የተደረገው መሻሻል መሰረታዊ የሚባል ሆኖ ከተገኘ እኩል ድርሻ የሚኖራቸው ሲሆን የተደረገው ለውጥ ከዚህ ያነሰ ከሆነ ደግሞ ያደረጉት አስተዋጾ ብቻ በባለሙያ ተጣርቶ ሊከፈላቸው የሚገባ ነው። በዚህ መልኩ በተጠሪ የድርሻ መጠን ላይ ለመወሰን ደግሞ በቤቱ ላይ በጋብቻ ግንኙነቱ ወቅት ተደርጓል የተባለው መሻሻል መሰረታዊ ለውጥ ሆኖ ቤቱን የጋራ የሚያደርገው መሆን ያለመሆኑ በተገቢው መንገድ ሊጣራ የሚገባው ነው።

ከዚህ አኳያ የስር ፍርድ ቤት በቤቱ ላይ ተጨማሪ ክፍሎች ተገንብተው የይዘት ለውጥ ተደርጎበት ከሆቴል ወደ መኖሪያነት ተለውጧል ከማለት ባለፈ ከቤቱ መሰረታዊ ስሪት እና ይዘት አኳያ ከጋብቻ ግንኙነቱ በፊት የነበረው እና በኋላ የተደረገው መሻሻል በባለሙያ ንጽጽር ተደርጎበት የበለጠው እጅ በጋብቻ ውስጥ የተሰራ ስለመሆኑ የጠቀሰው ነገር የለም። ይህ ደግሞ ፍርድ ቤቱ የደረሰበት ድምዳሜ በአግባቡ ያልተጣራን ፍሬ ነገር መሰረት ያደረገ መሆኑን የሚያስገነዝብ በመሆኑ በእርግጥም ሊነቀፍ የሚገባው ሆኖ ተገኝቷል።

የ1ኛ አመልካች እና የተጠሪ የጋብቻ ግኑኝነት ከተጀመረ በኋላ ተሰርተዋል የተባሉትን ተጨማሪ የሚከራዩ ክፍሎችን አስመልክቶ ቤቶቹ የሚገኙት በአዲስ አበባ ከተማ ሲሆን የተጠሪ መደበኛ መኖሪያቸው ደግሞ ገጠር የነበረ ስለመሆኑ በማስረጃ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡ እንግዲህ ከላይ እንደተመለከተው የቤተሰብ ህጉ መሰረታዊ ዓላማም ሆነ ህጉት መሰረት ተደርጎ በዚህ ችሎት የተሰጠው የህግ ትርጉም ዋና ሀሳቡ ሁለት ሚስቶች ባሉበት ትዳር የጋራ ንብረት ክፍፍል ሲደረግ አንዱ በሌላው ድካም እና ጥረት አላግባብ እንዳይበለጽግ አልያም የመብት ጥሰት እንዳይፈፀምበት ሚዛን ማስጠበቅ ነው፡፡ በዚህ መነሻ ሀሳብ አንድ ባል ሁለት ሚስቶች ያሉት ቢሆንም ሁለቱ ሚስቶች በተለያየ ቦታ በሚገኝ ንብረት ይዘው ይተዳደሩ የነበረ ከሆነ አንደኛው ሚስት ሌላ ቦታ በሚገኘው ንብረት መፈራት ላይ ከሌላኛዋ ሚስት ያልተናነሰ ሚና የነበራቸው መሆኑ ካልተረጋገጠ በቀር ሊካፈሉ የሚገባው ባፈሩት ንብረት ልክ እና ባል ከሚደርሰው ድርሻ ላይ ሊሆን የሚገባው ነው፡፡

ከዚህ አኳያ ተጠሪ ገጠር ሆነው ለሆቴል ስራ የሚሆን የምግብ ግብዓቶችን መላካቸው በአዲስ አበባ ከተማ ተገንብተዋል በተባሉት ተጨማሪ ቤቶች መፈራት ላይ ከአመልካቾች ጋር እኩል ድርሻ ነበራቸው የሚያስብ ሆኖ አልተገኘም፡፡ ይህ ከሆነ ደግሞ ተጠሪ ከ1ኛ አመልካች ድርሻ ላይ ከሚካፈሉ በቀር ከአመልካቾች እኩል 1/3ኛ ድርሻ የሚካፈሉበት አግባብ የለም፡፡ በባንክ የሚገኘው ገንዘብ እና ተሽከርካሪው ምንጫቸው የሆቴል ገቢ እና ከቤቶቹ የተሰበሰበው የኪራይ ገቢ በመሆኑ እኩል ለመካፈል የተለየ አበርክቶን የሚጠይቅ ባለመሆኑ የስር ፍርድ ቤቶች ግራ ቀኙ እኩል እንዲካፈሉ በመወሰናቸው የሚነቀፍ ሆኖ አልተገኘም፡፡ በአጠቃላይ ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ተከታዩ ውሳኔ ተሰጥቷል፡፡

ውሳኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/102803 ላይ ሰኔ 02/2015 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ውሳኔ እና ይህንኑ በማፅናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/308822 ላይ ጥቅምት 13/2016 ዓ.ም በዋለው ችሎት የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ ህግ ቁጥር 348/1/ እና የፌዴራል የሰበር ሥነ ሥርዓት መመሪያ ቁጥር 17/2015 አንቀፅ 9/1/ለ// መሰረት ተሻሽለዋል፡፡
2. ከላይ በውሳኔ ተራ ቁጥር 1 ስር በተመለከተው አግባብ፤
 - 2.1. 1ኛ አመልካች እና ተጠሪ በ1979 ዓ.ም የጋብቻ ግኑኝነት ከመጀመራቸው በፊት የነበረ ስለመሆኑ ከተረጋገጠው ሶስት ክፍል ሺላ ቤት እና በዚህ ቤት ላይ በጋብቻ ውስጥ ከተደረገው መሻሻል ውጪ ያሉትን ተጨማሪ ክፍሎች አስመልክቶ ቤቶቹ በተሰሩበት ወቅት ተጠሪ መደበኛ ነዋሪነታቸው በገጠር የነበረ እና በቤቶቹ መፈራት ላይ ቀጥተኛ አበርክቶ የነበራቸው ስለመሆኑ ያልተረጋገጠ በመሆኑ ንብረቶቹ የአመልካቾች ሆኖ ተጠሪ ከ1ኛ አመልካች ግማሽ ድርሻ ላይ ብቻ እኩል እንዲካፈሉ ተወስኗል፡፡

- 2.2. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በውሳኔ የዘጋውን መዝገብ በማንቀሳሰብ ሶስት ክፍል ሺላ ቤቱን አስመልክቶ 1ኛ አመልካች እና ተጠሪ የጋብቻ ግኑኝነት ከጀመሩ በኋላ በቤቱ ላይ ተደርጓል የተባለው መሻሻል ቤቱን የጋራ ሊያደርገው የሚችል መሆኑን አለመሆኑን በተገቢው ማስረጃ ካጣራ በኋላ የተደረገው መሻሻል መሰረታዊ ሆኖ ቤቱን የጋራ የሚያደርገው ከሆነ ግራ ቀኙ ለሶስት እኩል እንዲካፈሉ፤ መሻሻሉ ከዚህ ውጭ ከሆነ ተጠሪ ከ1ኛ አመልካች ድርሻ ላይ ብቻ እኩል እንዲካፈሉ እንዲወስን ጉዳዩን መልሰንለታል፡፡
- 2.3. ከላይ በውሳኔ ተራ ቁጥር 2 ስር ከተደረገው መሻሻል ውጭ የተቀረው የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ አልተነካም፡፡

ትዕዛዝ

1. የዚህን ሰበር ሰሚ ችሎት ክርክር ወጪ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ፡፡
2. በዚህ መዝገብ ላይ የተሰጠ የእግድ ትዕዛዝ ካለ ተነስቷል፡፡ ይፃፍ፡፡
3. መዝገቡ ተዘግቷል፡፡ ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ብ/ም

